

היום נלמד בעזרת ה'

עבודה זרה דף כד

(בעמ' הקודם)

גופא תני שילא, מאי טעמא דרבי אליעזר: הטעם של רבי אליעזר שאמר שאין לוקחים בהמת גוים לפרה אדומה, משום שכתוב "דבר אל בני ישראל ויקחו", ודורשים שדוקא מבני ישראל יקחו את הפרה ולא מהגויים.

שאלה: **אלא מעתה "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה":** אם אנו דורשים שרק מבני ישראל יקנו את הפרה האדומה, כיצד נדרוש את הפסוק "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" והרי אין לומר שרק מישראל יקחו תרומה, ולא מהגויים.

והאמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את רבי אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם: שהרי כשרב יהודה אמר בשם שמואל, שרבי אליעזר ביאר להם עד כמה צריך להשתדל בכיבוד אב ואם, וסיפר להם על זה את המעשה עם דמא בן נתינה שהיה גר באשקלון, ופעם אחת בקשו חכמים לקנות ממנו אבנים לאפוד בסכום יקר מאוד יש אומרים בשש מאות אלף דינר ויש אומרים בשמונה מאות אלף דינר, אך המפתחות של האוצר שבו היו האבנים מונחות היו תחת מראשותיו של אביו שישן, ודמא בן נתינה לא רצה להעיר את אביו משנתו. ומוכח ממעשה זה, שקונים אבנים לצורך המשכן מהגויים.

תשובה: **אבני שהם הפסיק הענין:** שכיון שאחרי הפסוק "ויקחו לי תרומה", כתוב "אבני שהם" בלא "ויו" החיבור, על כרחינו משום שכאן הפסיק את הציווי שאוסר לקחת דברים מן הגוים. ודברי המשכן האמורים מכאן והלאה, אינם בכלל הדין של "ויקחו לי" שנקנים רק אצל ישראל.

שאלה: **והא "ואבני מלואים":** והרי כתוב בספוק בהמשך אחרי אבני השהם את אבני מילואים עם האות וי"ו דהיינו שחזר הכתוב ועירב את אבני שהם יחד עם

הדברים הראשונים שאסורים לקחתם מן הגויים, ואם כן אף את אבני השהם יהא אסור לקנות מהגויים.

שאלה נוספת: ועוד קתני סיפא: והרי כתוב בסוף הכרייתא המובאת לעיל במעשה של דמא בן נתינה, שלאחר זמן נולדה לדמא בן נתינה פרה אדומה בעדרו, ונכנסו חכמי ישראל אצלו על מנת לקנות אותה ממנו, ואמר להם דמא בן נתינה אני יודע שגם אם אני יבקש ממכם ממון רב עבור הפרה האדומה אתם תתנו לי, אף על פי כן אני לא מבקש ממכם רק את הממון שרציתם לתת לי עבור האבן. ומוכח ממעשה זה שרבי אליעזר עצמו סבר שקונים פרה אדומה מן הגויים. ולא כהסברו של שילא בדברי רבי אליעזר שדורש את הפסוק "ויקחו אליך", לאסור קניית פרה אדומה מן הגויים.

תשובה: התם על ידי תגרי ישראל זבון: באמת הפרה שנקנתה מדמא, נקנתה בתחילה על ידי סוחרים יהודים, ואילו הציבור קנו מאותם היהודים.

קושיא: וכי רבי אליעזר לא חייש לרביעה: האם רבי אליעזר לא סבר שאין לקנות פרה אדומה מהגויים משום שיש לחשוש שמא נרבעה הפרה, ומחמת כך אסור לקנותה מן הגויים.

והתניא, אמרו לו לרבי אליעזר: שהיה מעשה שלקחו פרה אדומה מגוי, ואמר להם רבי אליעזר שמדובר שישראל שמרו על הפרה משעת לידתה שלא ירבעו אותה. ואם כן רואים שהטעם שרבי אליעזר אוסר לקנות פרה אדומה מהגויים הוא משום שמא נרבעה, אבל כאשר היא שמורה, מותר לקנות מהם. ושלא כדברי שילא שאסר את עצם הקניה מהגוי.

תירוץ: רבי אליעזר, תרתי אית ליה: הוא סובר שבאיסור לקיחת בהמה מהגויים יש שני טעמים, גם מעשה הקניה משום שכתוב "ויקחו אליך פרה אדומה", וכשקונים דרך ישראל אחר מותר, וגם משום חשש רביעה, וכשמשמרים אותה שלא נרבעה, מותר.

אמר מר ישראל היו משמרים אותה משעה שנולדה: שבזה אין חשש רביעה, ומוסיפה הגמרא שהיו משמרים כבר משעה שנוצרה, משום שאם אמה נרבעה כשהיא מעוברת, הוולד גם כן נפסל.

וניחוש דלמא רבעוה לאמא מעיקרא: וכיון שיש לחשוש שמא רבעו את האמא עוד קודם שהרתה, שנחלקו בזה רבי אליעזר וחכמים האם כל מי שפסול לגבי המזבח גם הוולד נפסל שכך דעת רבי אליעזר וחכמים מתירים, ולדעת רב הונא בר חיננא בשם רב נחמן שסבר שמחלוקתם אף קודם שהפרה הוקדשה, אם כן יש להעמיד לרבי אליעזר ששמרו גם את האמא משעה שנוצרה.

וניחוש דילמא רבעוה לאמא דאמא: אמנם לחשוש שמא רבעו את אמה של האם, אין לחשוש ובכה"ג לא היה אוסר רבי אליעזר.

אמר מר ישראל היו משמרין אותה משעה שנוצרה: שכיון שהיו מעבירים לפני האם בשעה שעלה עליה זכר, כוס אדום, ידעו שאף הוולד יהא אדום.

שאלה: **אי הכי, אמאי דמיה יקרינ:** כיון שבעצה פשוטה זו של הנחת כוס אדום, נולד פרה אדומה, מדוע קשה להשיג פרה אדומה, שעולה יקר כל כך.

תשובה: **הואיל ושתי שערות פוסלות בה:** שאף על ידי העברת כוס אדום, עדין מצוי שיהא בה שתי שערות שחורות, שפוסלות אותה, ולכך קשה להשיג אדומה תמימה.

ומאי שנא דידהו: הטעם שהעבירו כוס אדומה דוקא בפני בהמת דמא בן נתינא שהיה גוי ולא העבירו כוס זו בפני בהמת ישראל. רב כהנא אמר משום שברשותו של דמא בן נתינא, היתה אצלו משפחת פרות, המוחזקות לילד פרה אדומה בהעברת כוס.

יטיב רבי אמי ורבי יצחק נפחא: רב אמי ורבי יצחק נפחא ישבו במבוא הכניסה של ביתו של רבי יצחק נפחא.

פתח חד מינייהו ואמר: אחד מהם אמר שרבי אליעזר היה פוסל בכל הקרבנות בהמות שנקנו מן הגוים, משום שחשש שמא נרבעו בהמות. והשני שאל מה חכמים אמרו לרבי אליעזר, וענו לו שהם הביאו ראיה מן הפסוק "כל צאן קדר יקבצו לך וגו'". ומשמע שהגויים יביאו קרבנות.

אמר להן רבי אליעזר: רבי אליעזר דחה ראיתם שסבר שמה שכתוב שהגויים יביאו קרבנות, הכוונה לגרים שיבואו ויגררו מעצמם להתגייס לעתיד לבא. ואף שלא יקבלו אותם. אין נחשבים בהמותיהם, לבהמות גויים.

אמר רב יוסף: שנלמד מהפסוק שכתוב "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'".

אמר ליה אביי: שעדין אין ראייה מהפסוק שהם חזרו בהם בתשובה לגמרי אלא רק שחזרו מהעבודה זרה, אבל מהעבירות של עריות אולי לא חזרו בהם, ועדין יש בהם חשש רביעה.

אמר ליה רב יוסף: שכתוב "לעבדו שכם אחד" ומשמע שישראל והאומות יעבדו ויקיימו את המצוות כולם בשווה. כך שנה רב פפא את המעשה.

ורב זביד, מתני הכי: שגם רבי אמי ורבי יצחק נפחא שאלו מה השיבו חכמים לדברי רבי אליעזר, ואין הבדל בין הפירושים, אלא רק בשם מי נאמר.

קושיא: מיתיבי, "ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות": ומשמע שבני ישראל יקבלו קרבנות מהמצריים.

תירוץ: קודם מתן תורה שאני: שכיון שעדין לא ניתנה התורה, לא נאסר לקבל מהם קרבנות.

תא שמע: כתוב בפסוק "ויקח יתרו חתן משה עולה וזבחים לאלהים" ויש ראייה שהביאו קרבנות מיתרו אפילו שהיה גוי.

יתרו נמי קודם מתן תורה הוה: וממילא, אין להוכיח מיתרו שמביאים קרבן מבהמת הגוי, שהרי יתרו היה קודם מתן תורה.

הניחא למאן דאמר יתרו קודם מתן תורה הוה: דחיה זו מובנת רק למי שסובר שיתרו היה קודם מתן תורה, אבל להסוברים שיתרו הגיע רק אחר מתן תורה, נשארת הראיה שקיבלו קרבנות מגוי ודלא כרבי אליעזר.

אלא יתרו מישראל זבן: אמנם יש לדחות שיתרו קנה את בהמותיו מישראל, כדי להביא לקרבן.

תא שמע: כתוב בפסוק "ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה' אלהיך". ומוכח ששאול הביא קרבנות מבהמות העמלקים.

מאי מיטב דמי מיטב: אין שאול הביא מהבהמות של העמלקים לקרבן, אלא שמכרו את מיטב הבהמות, ובדמיהם קנו בהמות לקרבן. והטעם שמכרו את מיטב הצאן, כדי שיקפצו עליהם הקונים ושאר הבהמות לא יקנו מהר.

תא שמע: כתוב בפסוק "ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים". וארונה היה גוי שהיה שר היבוס, וממנו לקח דוד את צרכי המזבח ואת הקרבנות. ומוכח, שלוקחים בהמות מן הגוי לצורך קרבן.

אמר רב נחמן, ארונה גר תושב היה: שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואף על איסור רביעה שמר, ולכן רשאים להביא ממנו קרבנות.

מאי מריגים: עולא ביאר שהוא מטה של טורביל. ומטה של טורביל מבארת הגמרא שהוא לוח גדול ובתחתית הלוח יש פגימות צפופות ועמוקות, וכשהבהמות דורכות עליהם, התבואה נידושת.

אמר רב יוסף מאי קרא: ורב יוסף ביאר שנלמד מהפסוק "הנה שמתין למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדוק וגבעות כמוץ תשים". שבמורג חרוץ היו דשים.

קושיא: מיתיבי "ואת הפרות העלו עולה לה": וקשה כיצד העלות את הפרות שהביאו את ארון ה' מהפלישתים, והרי הם בהמות גויים.

תירוצ: הוראת שעה היתה: כיון שנעשה בפרות אלו נס, לכך התירו באופן חד פעמי להקריבם. ומסתבר שהתירו זאת כהוראת שעה בלבד, שהרי הקריבו את הפרות כקרבן עולה, אע"פ שעולה מקריבים רק זכר ולא נקבה. אמנם יש לדחות את הראיה שכיון שהקריבו את הפרות בכמת יחיד אולי נהגו כדברי רב אדא שסבר שבכמת יחיד מותר להקריב אף נקבה לעולה.

הגמרא מביאה ליישב את הסתירה [לעיל כב, ב] שבין משנתנו האוסרת להעמיד בהמות בפונדקאות של עובדי כוכבים כיון שחשודים הם על הרביעה, לבין דברי הברייתא המתירה לקחת בהמה מן הגויים לצורך קרבן, ואין חוששים משום רביעה.

רבי יוחנן אמר: לא כל הבהמות שוות, שבהמה פחות מג' שנים נעקרת על ידי רביעת אדם. ואכן משום כך חס עליה הבעלים ואינו רובעה, ומותר לקחתה לקרבן, אבל אם הבהמה מבת ג' שנים ואילך, אינה נעקרת, ואסור להקריבה שהרי יש לחשוש לרביעה.

איתיביה, כל הני תיובתא: הקשו על דברי ר' יוחנן מכל הפסוקים שמשמע מהם שהקריבו בהמות גויים. ותירץ להם רבי יוחנן שבכל המקומות הללו, מדובר בפחותה מבת ג' שנה שאין בהם חשש רביעה.

תא שמע "ואת הפרות העלו עולה לה": ולא מבואר שהם היו פחות מג' שנים ואם כן מדוע העלו אותם לעולה.

בפחותה מבת שלש שנים: ודאי שיש להעמיד שמדובר שם שהפרות היו פחותות מגיל ג', ולכך הקריבום.

קושיא: מתקיף לה רב הונא בריה דרב נתן: והרי כתוב בהמשך הפסוק "ואת בניהם כלו בבית" והרי בהמה הפחותה מבת ג' שנים אינה יולדת, ואם כן ודאי שהפרות היו יותר מגיל שלוש ואעפ"כ לא חששו לרביעה.

[והתנן] פרה וחמור: וכן שנינו במשנה שאם אדם קנה פרה מגוי, וכשהפרה ילדה אינו ידוע אם הוא בכור או לא, אמרינן שאם הפרה היא רק בת ג' שנים ולא יותר, ודאי שוולד זה בכור הוא, שהרי לא יתכן שהיא ילדה לפני גיל שלש שנים. אבל אם ילדה אחר ג' שנים, הוי ספק בכור.

תירוץ: אלא מחוורתא כדשנינ מעיקרא: אלא מסתבר התירוץ שאמרנו שהיה זה היתר חד פעמי כהוראת שעה. ובאמת אין להקריב בהמת גוי כאשר הבהמה מעל מגיל שלש.

"וישרנה הפרות בדרך על דרך בית שמש" וגו': מבאר רבי יוחנן שמה שכתוב "וישרנה" פירושו שהפרות אמרו שירה.

ורב זוטרא בר טוביה אמר רב: שפירוש "וישרנה" שהפרות ישרו פניהם כנגד הארון, ואמרו שירה.

שאלה: ומאי שירה אמרו: איזה שירה אמרו הפרות אז.

תשובה: אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: ששירתם היתה "אז ישיר משה ובני ישראל" וגו' כפי סדר השירה. אבל רבי יוחנן בעצמו ואמר ששרו "ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו". ורבי שמעון בן לקיש אמר ששירתם היתה "מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו". ורבי אלעזר אמר ששירתם היתה "ה' מלך ירגזו עמים יושב כרובים תנוט הארץ". דהיינו שהפלשתים רגזו על מכת הטחורים שהכה בהם ה', מחמת ששבו את הארון. ורבי שמואל בר נחמני אמר ששירתם היתה "ה' מלך גאות לבש". ורבי יצחק נפחא אמר ששירתם היתה "רוני רוני השיטה התנופפי ברוב הדרך, המחושקת בריקמי זהב המהוללה בדביר ארמון ומפוארה בעדי עדיים" דהיינו שאמרו שירה על הארון שעשוי מעצי שיטים, ואמרו על הארון שהיה מצופה זהב מבית ומחוץ, שהיה הספר תורה של משה בתוך הארון. ואין הארון מתפאר אלא במה שיש בתוכו ואין לך עדי וקישוט גדול מקישוט זה.

רב אשי מתני לה דרבי יצחק, אהא: רב אשי פירש שירה זו שהביא ר' יצחק נפחא, על הפסוק "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה'".

שאלה: ישראל מאי אמרו: מה ישראל ענו אחרי שירת משה.

תשובה: אמר רבי יצחק: שאמרו שירה זו "רוני רוני השיטה".

שאלה: אמר רב כמאן קרו פרסאי לספרא דביר: מנין המקור של הפרסיים לקרוא לספר דביר.

תשובה: מהכא "ושם דביר לפני קרית ספר": רואים שתיבת "דביר", באה במקום תיבת "ספר".

שאלה: [אמר רב אשי] כמאן קרו פרסאי לנידה דשתנא: מנין המקור לכך שקראו הפרסיים לנידה דשתנא.

תשובה: מהכא "כי דרך נשים לי": שפסוק זה הראשי תיבות שלו הוא 'דשתנא' ד' דרך ש' נשים.